

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ГОТЕЛІВ І РЕСТОРАНІВ В УКРАЇНІ ТА ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

© 2015 ВОЛКОВСЬКА Я. В.

УДК 640.412-043.86 (477) (477.54)

Волковська Я. В. Проблема розвитку готелів і ресторанів в Україні та Харківській області

Під час підготовки та проведення Чемпіонату з футболу «Євро-2012» можна було спостерігати поживлення діяльності підприємств, що займаються тимчасовим розміщенням та організацією харчування, проте навіть у такий період значного інвестування та притоку туристів ця сфера діяльності залишається збитковою, тому необхідно проаналізувати зміни, які є в діяльності готелів та ресторанів. Метою статті є дослідження особливостей розвитку й прибутковості готелів і ресторанів в Україні та Харківській області. Проаналізовано зміни в кількості підприємств готельного типу в Україні та Харківській області. Визначено особливості категоризації готелів та інших об'єктів, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), і встановлено, що не всім готелям в Харківській області присвоєно категорію, що не може не відбиватися на якості послуг. Крім того, проаналізовано рентабельність операційної діяльності готелів і ресторанів в Україні та Харківській області, зокрема динаміку витрат і результатів операційної діяльності. Зроблено висновки щодо збитковості готельно-ресторанного бізнесу внаслідок постійного збільшення витрат і необхідності встановлення контролю щодо дотримання законодавства України.

Ключові слова: готелі, ресторани, категорії готелів, тимчасове розміщення (проживання), індустрія гостинності.

Рис.: 1. **Табл.:** 5. **Бібл.:** 8.

Волковська Яна Віталіївна – аспірантка, кафедра бухгалтерського обліку, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: volya12@mail.ru

УДК 640.412-043.86 (477) (477.54)

Волковская Я. В. Проблема развития гостиниц и ресторанов в Украине и Харьковской области

Во время подготовки и проведения Чемпионата по футболу «Евро-2012» можно было наблюдать оживление деятельности предприятий, занимающихся временным размещением и организацией питания, однако даже в такой период значительного инвестирования и притока туристов данная сфера деятельности остаётся убыточной, поэтому необходимо проанализировать изменения, которые существуют в деятельности гостиниц и ресторанов. Целью статьи является исследование особенностей развития и прибыльности гостиниц и ресторанов в Украине и Харьковской области. Проанализированы изменения в количестве предприятий гостиничного типа в Украине и Харьковской области. Определены особенности категоризации гостиниц и других объектов, предназначенных для предоставления услуг по временному размещению (проживанию), и установлено, что не всем гостиницам в Харьковской области присвоена категория, что не может не отразиться на качестве услуг. Кроме того, проанализирована рентабельность операционной деятельности гостиниц и ресторанов в Украине и Харьковской области, в частности динамика расходов и результатов операционной деятельности. Сделаны выводы относительно убыточности гостинично-ресторанного бизнеса в результате постоянного увеличения расходов и необходимости установления контроля за соблюдением законодательства Украины.

Ключевые слова: гостиницы, рестораны, категории гостиниц, временное размещение (проживание), индустрия гостеприимства.

Рис.: 1. **Табл.:** 5. **Библ.:** 8.

Волковская Яна Витальевна – аспирантка, кафедра бухгалтерского учета, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: volya12@mail.ru

UDC 640.412-043.86 (477) (477.54)

Volkovska Ia. V. Problem of the Development of Hotels and Restaurants in Ukraine and Kharkiv Region

During the preparation and holding of the football championship «Euro 2012» one could observe revitalization of enterprises engaged in the organization of temporary accommodation and catering, but even in that period of significant investment and influx of tourists, this sphere of activity remained unprofitable, thus the changes in the activity of hotels and restaurants should be considered. The article is aimed at studying the features of development and profitability of hotels and restaurants in both Ukraine and Kharkiv region. Changes in the number of enterprises of hotel type in both Ukraine and Kharkiv region have been analyzed. When determining features of categorization of hotels and other facilities intended for provision of services for temporary accommodation (lodging), have been concluded that not all hotels in the Kharkiv region are assigned to a certain category, the fact, which cannot but affect the quality of services. In addition, the profitability of operating activity of hotels and restaurants in both Ukraine and Kharkiv region has been analyzed, in particular trends in costs and results of operating activity. The conclusions made reflect the unprofitability of hotel and restaurant business against the background of the ever-increasing costs and the need to establish control over observance of the Ukrainian legislation.

Key words: hotels, restaurants, hotels categories, temporary accommodation (lodging), hospitality industry.

Pic.: 1. **Tabl.:** 5. **Bibl.:** 8.

Volkovska Iana V. – Postgraduate Student, Department of Accounting, Kharkiv National Economic University named after S. Kuznets (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: volya12@mail.ru

На сьогодні в умовах економічної трансформації важливим є відстеження останніх тенденцій у діяльності підприємств України. Особливо актуальним це стало через нестабільне політико-економічне становище. Не є виключенням і така сфера діяльності, як індустрія гостинності, центром якої є діяльність готелів та ресторанів. Внаслідок підготовки та проведення Чемпіонату з футболу «Євро-2012» (далі – Чемпіонат) спостерігалось поживлення діяльності підприємств, що займаються тимчасовим розміщенням та організацією харчування, проте навіть у цей період значного

інвестування та притоку туристів сфера діяльності залишається збитковою. Схожа тенденція відбувається і в Харківській області, хоча в Харкові також проводився Чемпіонат. Це означає, що необхідно проаналізувати зміни, які є в діяльності готелів та ресторанів, що підтверджує актуальність цього дослідження.

Проблемами розвитку готелів і ресторанів займалися такі вчені й економісти-практики як М. М. Оносов, О. А. Воробйова, М. І. Долішній, Н. С. Прокопенко, Л. М. Кузьменко, В. Ф. Семенов, В. Г. Топольник, С. К. Харічков, Л. І. Нечаюк, Н. О. Телеш та інші. Проте, незва-

жаючи на досягнення цих учених, слід зазначити, що проблема прибутковості та категоризації готелів є недостатньо вивченою.

Метою статті є визначення особливостей розвитку й прибутковості готелів і ресторанів в Україні та Харківській області.

Об'єктом дослідження є готелі й ресторани в Україні та Харківській області.

Предметом дослідження є особливості діяльності готелів та ресторанів в Україні та Харківській області.

Відповідно до даних Державного комітету статистики України до 2014 р. спостерігалось збільшення підприємств готельного типу, а з 2014 р. – зменшення. Так, у 2014 р. кількість готелів та аналогічних засобів розміщення дорівнювала 2644 одиниць у порівнянні з 2013 р. – 3582 одиниць (зменшення на 26,18%) [2].

«Готелі Києва всіх категорій у 2014 році відчули зниження туристичної та бізнес-активності: заповнюваність в середньому знизилася з 55 % на початок року до 30 % до кінця року, прибутковість знизилася на 40%. Найбільш фінансово стійкими в поточних умовах виявилися готелі, вартість номерів яких прив'язана до іноземної валюти. Переважно це готелі категорії «5 зірок» і якісні готелі категорії «4 зірки». Внаслідок нестабільної економічної і політичної ситуації в Україні і напружених відносин з Росією туристи з Росії, що раніше складали значну частину туристичного потоку, кількість ділових і туристичних поїздок в нашу країну було зведено до мінімуму. У той же час істотно скоротилося число відвідувачів готелів як з інших країн, так і інших регіонів України» [7].

Схожа тенденція відбувається і в Харківській області. Відмінністю є те, що до 2010 р. було зменшення кількості підприємств готельного типу, з 2011 р. – збільшення, з 2014 р. – знову зменшення. Це пояснюється підготовкою до проведення та безпосередньо проведенням Чемпіонату. Тенденцію зміни кількості підприємств готельного типу в цілому в Україні та зокрема в Харківській області можна побачити в *табл. 1, табл. 2* [2; 8].

Як можна побачити в *табл. 1*, в Україні в період 2000–2004 рр. відбувалося зменшення кількості готелів та інших місць для тимчасового проживання, з 2005 по 2010 рр. – збільшення, навіть незважаючи на фінансову кризу 2008–2009 рр. Це можна пояснити тим, що частина підприємств реорганізовувалася, частина закривалася, потім внаслідок політичних подій, а також проведення Євробачення збільшилася туристична привабливість, що привело до збільшення кількості готелів.

У Харківській області можна спостерігати зменшення кількості готелів та інших місць для тимчасового призначення з 2000 по 2004 рр., у 2005 р. було незначне збільшення, 2006–2007 рр. – кількість трималась на одному рівні – 48 одиниць, у період 2008–2009 рр. – знову збільшення, і з 2010 р. – скорочення кількості, хоча в Україні спостерігається збільшення. Причиною цього є те, що в Харкові в цей період не проводилося ніяких подій, що спонукали б до збільшення туристичної активності.

Як видно з *табл. 2*, як в Україні в цілому, так і в Харківській області зокрема в період 2011–2013 рр. спостерігається збільшення кількості готелів та аналогічних засобів розміщення, з 2014 р. – зменшення. Це пояснюється проведенням Чемпіонату, внаслідок чого було створено багато суб'єктів господарювання в індустрії гостинності, у 2014 р. відбулася анексія Автономної Республіки Крим, де зосереджувалася значна кількість готелів через курортну зону, а також нестабільне політичне й економічне становище спричинили погіршення туристичної привабливості, у результаті чого попит на послуги з тимчасового розміщення значно зменшився, і деякі готелі утримувати надалі стало недоцільно через збитковість.

Проте у готельному бізнесі в Україні є ще одна проблема – якість обслуговування. Так, відповідно до статті 19 Закону України «Про туризм», «об'єктам туристичної інфраструктури присвоюються категорії якості та рівня обслуговування. Метою присвоєння категорії є підвищення рівня туристичного обслуговування, сприяння

Таблиця 1

Готелі та інші місця для тимчасового проживання в Україні та Харківській області за період 2000–2010 рр. [2; 8]

Рік	Кількість готелів та інших місць для тимчасового проживання, од.		Кількість номерів, од.		Житлова площа всіх номерів, тис. м ²	
	В Україні	У Харківській області	В Україні	У Харківській області	В Україні	У Харківській області
2000	1308	76	51012	2328	949,1	49,1
2001	1258	70	49966	2304	947,9	47,3
2002	1254	61	51107	2099	977,0	45,0
2003	1218	52	50412	1956	997,8	44,0
2004	1192	48	50414	1929	1012,2	44,3
2005	1232	51	51686	1905	1072,4	44,0
2006	1269	48	53645	1895	1120,2	44,5
2007	1420	48	62165	1856	1313,6	46,7
2008	1595	50	71580	1816	1508,4	41,7
2009	1684	51	76019	1790	1624,6	40,7
2010	1731	42	79833	1651	1700,6	38,2

Кількість готелів та аналогічних засобів розміщування в Україні та Харківській області за період 2011–2014 рр. [2; 8]

Рік	Кількість готелів та аналогічних засобів розміщування, од.		Кількість місць, тис. од.		Кількість розміщених, тис. осіб	
	В Україні	У Харківській області	В Україні	У Харківській області	В Україні	У Харківській області
2011	3162	103	154,2	4,788	4656,8	239,960
2012	3144	125	162,8	5,626	4983,9	236,874
2013	3582	130	179,1	5,969	5467,8	256,111
2014	2644	125	135,5	5,759	3814,2	204,915

споживачам у свідомому виборі туристичних послуг, забезпечення рівних можливостей суб'єктам туристичної діяльності на ринку туристичних послуг, забезпечення захисту прав і законних інтересів, життя, здоров'я та майна громадян, підвищення рівня екологічної безпеки» [5].

Згідно з пунктом 3 Порядку встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання) (далі – Порядок), сертифікацію та оцінювання готелю здійснюють органи із сертифікації, що призначаються Мінекономрозвитком для виконання у державній системі сертифікації УкрСЕПРО робіт із сертифікації [6]. «Сертифікація в законодавчо нерегульованій сфері проводиться на добровільних засадах в порядку, визначеному договором між заявником (виробником, постачальником) та органом із сертифікації, ... підтверджується відповідність продукції, систем якості, систем управління якістю, систем екологічного управління, персоналу будь-яким заявленим вимогам. Орган із сертифікації встановлює правила проведення сертифікації, визначає учасників робіт із сертифікації. Сертифікація на добровільних засадах може проводитися також органами із сертифікації, уповноваженими на проведення робіт у законодавчо регульованій сфері на підставі ст. 17 Закону України «Про підтвердження відповідності» [1; 4].

Згідно з пунктом 31 Порядку «категорії готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), встановлюються за результатами добровільної сертифікації послуг з тимчасового розміщення (проживання) стосовно рівня безпеки для життя і здоров'я людей, захисту їх майна та охорони довкілля відповідно до договору між органом із сертифікації та власником або уповноваженою ним особою і оцінювання відповідності готелів вимогам певної категорії. Інформацію щодо переліку готелів, яким встановлено категорії, можна дізнатися з Реєстру свідоцтв про встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)» [3].

Так, станом на 08.05.2015 р. 249 готелів та інших об'єктів, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), мали дійсний термін свідоцтва про встановлення категорій [3]. Це означає, що більша частина готелів продовжує здійснювати свою діяльність без підтвердження якості своїх послуг (як можна побачити в табл. 2, у 2014 р. було зареєстровано 2644 готелів та аналогічних засобів розміщування).

Щодо Харківської області, ситуація є схожою, зведену інформацію про це представлено в табл. 3 [3].

Як видно з табл. 3, далеко не всі готелі Харківської області зазначено в цьому переліку. При цьому лише 2 готелі мають категорію «п'ять зірок» (10% від загальної кількості готелів, що мають категорію), 9 готелям присвоєно категорію «чотири зірки» (45%), що складає майже половину від готелів, яким видано свідоцтво про категорію, 4 готелі мають «три зірки» (20%), 2 готелі – «дві зірки» (10%) та 3 готелі – «одну зірку» (15%), ще двом готелям (Готель «IRIS ART HOTEL» та Готель СК «Локомотив») свідоцтва було анульовано та видано нові. Це означає, що в Харківській області більше всього готелів із категоріями «чотири зірки» та «три зірки», які зосереджені в Харкові, що пояснюється потребою споживачів до певного комфорту, проте не до розкоші, бо до Харкова як великого обласного центра часто їздять у відраджень. Проте внаслідок того, що не всім готелям присвоєно категорію, це не може не відзначитись на якості послуг, що негативно впливає на враження туристів від індустрії гостинності.

Слід відзначити, що, незважаючи на важливість наявності підприємств, що займаються тимчасовим розміщенням та організацією харчування, ця сфера діяльності є достатньо збитковою, що представлено в табл. 4 і табл. 5.

Як можна побачити з табл. 4, у період 2008–2013 рр. операційна діяльність підприємств у цілому по Україні була прибутковою, з 2014 р. – збитковою, проте протягом усього досліджуваного періоду операційна діяльність готелів та ресторанів була збитковою, навіть у період підготовки та проведення Чемпіонату збиток лише зменшився, але прибуток не з'явився. Однією з причин є постійне зростання операційних витрат, де зростання операційних витрат є вищим за зростання результатів від операційної діяльності, що представлено на рис. 1.

Як можна побачити на рис. 1, витрати не дають бажаного ефекту, і їх збільшення призводить до збільшення не прибутковості (як в ідеалі, коли одночасно з витратами більшими темпами зростають і доходи), а збитковості, що є негативною тенденцією. Виключенням є період 2009–2011 рр., що можна пояснити тим, що підприємства, по-перше, почали «відходити» після фінансової кризи, по-друге, у цей період здійснювалось багато інвестування внаслідок проведення Чемпіонату.

Реєстр свідоцтв про встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), у Харківській області

№ з/п	Серія та номер свідоцтва	Назва засобу розміщення, якому видається свідоцтво (із обов'язковим зазначенням поштової адреси)	Встановлена категорія	Строк дії свідоцтва	Термін дії свідоцтва	Примітки (зазначається інформація щодо припинення дії або анулювання свідоцтва)
1	ХА № 27	Готель «Харків Палац», м. Харків	п'ять зірок	3 роки	31.05.2012–31.05.2015	–
2	ХА № 30	Готель «Надія», м. Харків	чотири зірки	3 роки	15.06.2012–15.06.2015	–
3	ХА № 36	Клуб-готель «Сафарі», м. Харків	чотири зірки	3 роки	06.07.2012–06.07.2015	–
4	ХА № 53	Готель «Глорія», м. Харків	дві зірки	3 роки	27.07.2012–27.07.2015	–
5	ХА № 60	Готель «Чічюков», м. Харків	чотири зірки	5 років	31.08.2012–31.08.2017	Строк дії свідоцтва подовжено на 2 роки (протокол від 11.12.2012 № 16)
6	ХА № 61	Готель «Мир», м. Харків	чотири зірки	3 роки	31.08.2012–31.08.2015	–
7	ХА № 71	Готель «IRIS ART HOTEL», м. Харків	чотири зірки	3 роки	12.10.2012–12.10.2015	Свідоцтво анульовано (протокол від 10.12.2013 № 37)
8	ХА № 72	Готель «Космополіт», м. Харків	чотири зірки	3 роки	12.10.2012–12.10.2015	–
9	ХА № 87	Готель «Магістраль», м. Харків, Білгородське шосе, с. П'ятихатки	три зірки	3 роки	23.11.2012 – 23.11.2015	–
10	ХА № 100	Готель «Аврора», м. Харків	чотири зірки	3 роки	25.12.2012 – 25.12.2015	–
11	ХА № 108	Готель «KNARKOV KOHL HOTEL», м. Харків	три зірки	3 роки	25.12.2012 – 25.12.2015	–
12	ХА № 109	Готель «Національ», м. Харків	три зірки	3 роки	25.12.2012 – 25.12.2015	–
13	ХА № 110	Готельний комплекс «Турист», м. Харків	дві зірки	3 роки	25.12.2012 – 25.12.2015	–
14	ХА № 111	Готель «Харків», м. Харків	чотири зірки	3 роки	21.01.2013–21.01.2016	–
15	ХА № 149	Готель «Рейкарц Харків», м. Харків	три зірки	3 роки	11.06.2013–11.06.2016	–
16	ХА № 171	Готель «IRIS ART HOTEL», м. Харків	чотири зірки	3 роки	10.12.2013–12.10.2015	–
17	ХА № 172	Готель «Surelog», м. Харків	п'ять зірок	3 роки	10.12.2013–10.12.2016	–
18	ХА № 197	Готель СК «Локомотив», м. Харків	одна зірка	3 роки	26.03.2014–26.03.2017	Свідоцтво анульовано (протокол № 61 від 28.10.2014)
19	ХА № 203	Готель при спортивно-оздоровчому комплексі «SUN LIGHT HOTEL», м. Харків	чотири зірки	3 роки	08.04.2014–08.04.2017	–
20	ХА № 205	Готель «Експрес», Відокремленого підрозділу «Вокзал Харків-Пасажирський ДП «Південна залізниця», м. Харків	одна зірка	3 роки	16.05.2014–16.05.2017	–
21	ХА № 254	Готель СК «Локомотив», м. Харків	одна зірка	3 роки	28.10.2014–26.03.2017	–
22	ХА № 257	Доірне підприємництва «Санаторій «Ялинка», с. Дачне, Зміївський р-н, Харківська обл.	одна зірка	3 роки	18.11.2014–18.11.2017	–

Таблиця 4

Рентабельність операційної діяльності готелів та ресторанів в Україні в 2008–2014 роки, млн грн

Показник	Рік						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Результат від операційної діяльності всіх підприємств	87232,8	66978,3	100799,5	186600,8	146404,8	108626,3	-126955
у т. ч. готелів та ресторанів	-723,7	-352,6	-229,6	-10,7	-193	-519,8	-5464,6
Витрати операційної діяльності всіх підприємств	2231351,1	2000862,1	2494800,5	3167959,7	2938537	2790647,9	3290275
у т. ч. готелів та ресторанів	11551,5	10546,6	12680,9	15340,4	18282,9	18326,2	20561,3
Питома вага операційних витрат готелів та ресторанів	0,52%	0,53%	0,51%	0,48%	0,62%	0,66%	0,62%
Рентабельність операційної діяльності підприємств, %	3,9	3,3	4	5,9	5	3,9	-3,9
у т. ч. готелів та ресторанів, %	-6,3	-3,3	-1,8	-0,1	-1,1	-2,8	-26,6

Таблиця 5

Рентабельність операційної діяльності готелів та ресторанів в Харківській області в 2012–2015 рр., тис. грн

Показник	1 квартал 2012 р.	1 квартал 2013 р.	1 квартал 2014 р.	1 квартал 2015 р.
Результат від операційної діяльності всіх підприємств	1253476,5	1049926,8	-152971,3	-1544607,4
у т. ч. готелів та ресторанів	-2475	-15121	-28983	-40290,3
Витрати операційної діяльності всіх підприємств	19988307,9	20663167,4	20662989	32294147,8
у т. ч. готелів та ресторанів	46544	73139	82056	89648,1
Питома вага операційних витрат готелів та ресторанів	0,23%	0,35%	0,40%	0,28%
Рентабельність операційної діяльності підприємств, %	6,3	5,1	-0,7	-4,8
у т. ч. готелів та ресторанів%	-5,3	-20,7	-35,3	-44,9

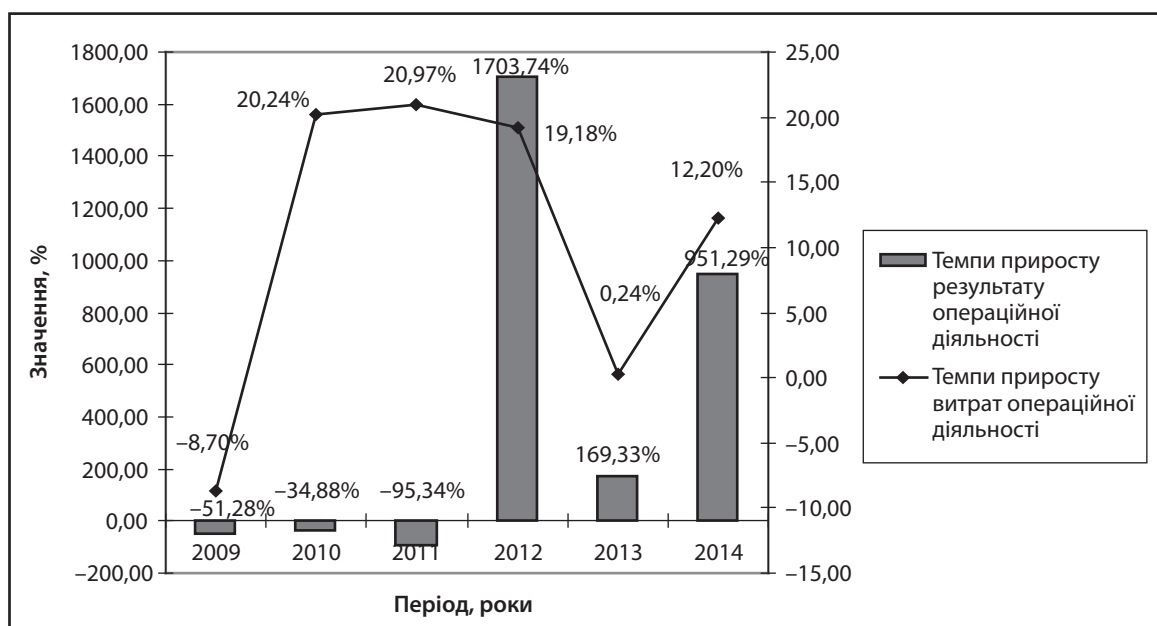

Рис. 1. Динаміка витрат і результатів операційної діяльності готелів та ресторанів в Україні

Як можна побачити з табл. 5, у Харківській області постійно збільшувались як витрати, так і результати операційної діяльності, на відміну від тенденції по Україні (завдяки тому, що Харків був одним з міст проведення Чемпіонату). Це означає, що необхідно переглядати структуру витрат і досліджувати причини такої динаміки.

ВИСНОВКИ

Незважаючи на проведення Чемпіонату та залучення значної кількості інвестицій, готельно-ресторанний бізнес у цілому залишається збитковим, що пов'язано із постійним збільшенням витрат. В Україні останнім часом спостерігалася нестабільна економічна ситуація, а сьогодні – ще й політична, проте навіть коли в цілому операційна діяльність підприємств була прибутковою, у готелів та ресторанів – все одно вона залишалася збитковою. Це означає, що необхідно переглядати сам організаційний процес і структуру витрат зокрема, адже всі витрати повинні давати перш за все економічний ефект. Окремою проблемою стає категоризація готелів. Внаслідок того, що не всім готелям присвоєно категорію, а в Харківській області – це більшість готелів та інших місць тимчасового розміщення, постає питання щодо якості послуг. Тобто треба встановити контроль щодо дотримання законодавства України, особливо в частині відповідності якості послуг тим позиціям, що безпосередньо пропонуються готелями, адже це впливає не тільки на результативність самого готелю, але і на туристичну привабливість регіону, країни.

Напрямами подальших досліджень є аналіз якості послуг підприємствами готельно-ресторанного комплексу. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Державне підприємство «Харківстандартметрологія» http://khsms.com/primaryactivity/conformityassessment/about/type/Dobrovolnaia_sertif/id/40/lang/ua
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
3. Державний туризм і курорт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tourism.gov.ua>
4. Закон України «Про підтвердження відповідності» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 32, ст. 169 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2406-14>
5. Закон України «Про туризм» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>
6. Порядок встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 29.07.2009 р. № 803 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/803-2009-%D0%BF/print1427895134326765>
7. Прибутковість готелів Києва впала на 40% [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/news/2015/02/9/527152/>
8. Харківське управління Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kh.ukrstat.gov.ua>

REFERENCES

- Derzhavne pidpriemstvo «Kharkivstandartmetrolohiia». http://khsms.com/primaryactivity/conformityassessment/about/type/Dobrovolnaia_sertif/id/40/lang/ua
- Derzhavna sluzhba statyky Ukrainy. www.ukrstat.gov.ua
- “Derzhavnyi turizm i kurort” [State Tourism and Resorts]. <http://www.tourism.gov.ua>
- Kharkivske upravlinnia Derzhavnoho komitetu statyky Ukrainy. <http://kh.ukrstat.gov.ua>
- [Legal Act of Ukraine]. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>
- [Legal Act of Ukraine] (2009). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/803-2009-%D0%BF/print1427895134326765>
- [Legal Act of Ukraine] (2001). <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2406-14>
- “Prybutkovist hoteliv Kyieva vpala na 40%” [Yield Kyiv hotels has fallen by 40%]. <http://www.epravda.com.ua/news/2015/02/9/527152/>